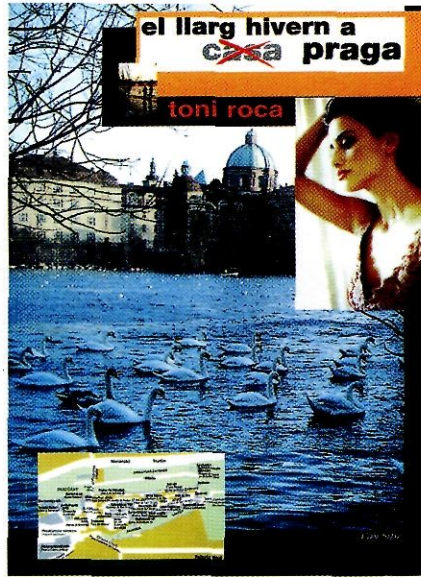

Portada del llibre
i il·lustracions
interiors, originals
de Carles
Fabregat.

El llarg hivern a (casa) Praga **de Toni Roca**

per Margalida Torres Planells

A les portes d'aquest estiu (1999) s'ha presentat a Eivissa el darrer llibre de poesies de Toni Roca, amb un títol ja de per sí suggerent –*Un llarg hivern a (casa) Praga*–, fruit del penediment calculat que ha volgut la “casa” a prop, a la vista –encara que suposadament amagada–, al costat d'aquella altra ciutat que el poeta reconeix no haver visitat: “Praga”.

Potser l'autor es podria fer seues les paraules de Pep Mari, també poeta i viatger incansable, quan en un dels seus articles (“Apunts de Praga”) diu que “el viatge ens permet lliurar-nos a l'engany consentit d'aquell punt de felicitat que el món illenc –o el món de casa– no acaba d'atorgar-nos”. És, el nom de Praga, el fruit d'aqueix engany consentit?, o un recurs poètic més per no ser tan explícit? Potser la resposta és molt més senzilla –l'autor així ho ha confessat en alguna entrevista– i es diu Penèlope. Mite i simbolisme, prenen formes femenines i deixen la porta oberta a la imaginació...

Pens que voler descriure la poesia és un altre engany, però pobre per prosaic. La poesia no es descriu: s'escriu. I com que són realment pocs qui l'escriuen, els altres ens conformam a llegir-la, a escoltar-la i, en alguns casos, a compartir-la.

Voler explicar des d'un punt de vista racional, clar, entenedor, com perquè ho entengui tothom, la poesia, és com matar-la; és com si a través de la dissecció d'un animal volguéssim explicar en paraules tot el que, en vida, ens suggereix o transmet. De la dissecció, només en traurem un coneixement parcial, el mecanisme; racionalitzarem el funcionament, veurem de què està compost i posarem nom a cada peça d'aquest engranatge perfecte (cor, pulmons, ventres, freixura, sang... –no són imatges precisament “poèti-

ques”–). De l'ésser viu, en traurem conceptes que variaran segons els ulls que el contemplen, del moment, de les característiques del propi animal i de les circumstàncies emotives de qui l'observa: bellesa, vulgaritat, tendresa, por, elegància...

Aquestes línies són, per tant, un intent de “dissecció”; de manera que, si algú vol compartir la poesia d'en Toni Roca, l'haurà de llegir o, si es dona el cas, escoltar, perquè cap introducció a aquesta lectura pot substituir-la. Fins i tot si l'autora d'aquesta introducció fos poeta (com no és el cas) donaria una lectura –la seua–, que possiblement no tendria res a veure amb la dels altres lectors ni tan sols amb la del propi autor. Arribats a aquest punt, convé fer un aclariment: la poesia és com un quadre, agrada o no agrada, i després, si es dona l'ocasió tal vegada s'aprofundeix en el perquè. I és, en aquest perquè, on sorgeix la dificultat. Com atrapar amb paraules tota aquesta abstracció?

Potser és el moment de recórrer al diccionari –aqueix llibre tan fred i racional– per intentar posar ordre. La llista que en resulta és prou llarga: poesia, poema, poeta, poètica, prosa poètica, poetitzar... i també “poetar”, que, a més de significar “fer obra poètica”, té una altra accepció: “fingir”.

De vegades, també els diccionaris donen sorpreses. O donen pistes... podríem tal vegada suposar que del fingiment en surt l'obra poètica? Potser sense aquesta petita dosi de fingiment –que s'assembla bastant a aquell engany consentit– tot seria massa prosaic, massa gris?

L'obra de Toni Roca té grisos, és cert, però parlem d'un altre gris. És el gris resultant del blanc de l'amor i del negre de la mort. Li agrada ajuntar

aquestes dues paraules: amor i mort. Les mescla, les intercanvia, les reinventa i les recrea fins que l'amor és fosc i la mort claror. També és el gris de l'asfalt, de la pluja, del fum que camina lentament, de l'hora del dia en què encara els colors no han acabat de despertar amb tota la seua intensitat, ferits per aquesta llum enlluernadora del sol illenc, o del moment en què el vespre dona pas a la nit. És el gris de la imatge captada per la càmera en blanc i negre.

Podria ser una foto guardada en un calaix, també podria ser l'escena de qualsevol pel·lícula rodada en un paisatge urbà però humà (avui, quan les ciutats duen penjat aquest estigma de "deshumanitzades", convé fer aquesta distinció). Tant dona quina ciutat sigui: pot ser Eivissa, pot ser Barcelona, pot ser Praga o Istanbul; perquè sigui quina sigui, també pot ser Casablanca o poden ser Nova York, Broadway o Saint Germain dels anys quaranta (o són cinquanta? Tant dona).

Dels setanta són els poemes que conformen la primera part del llibre: ja han complit 25 anys, són majors d'edat i independents: "Voldria viure amb tu la teva por" n'és el títol, publicat per primera vegada el 1975 en *Quaderns de poesia Domini Fosc*. Entre aqueix primer recull poètic i la segona part del llibre "*Guisat de peix a la ciutat de Constantinoble*" transcorren 20 anys. Entretant, altres reculls, altres poemes, antologies... *Del teu cos interior*, *Les noies de Kansas City*, *Dóna'm la pau*, *amor meu*, *Eivissa as New York*, són alguns dels títols que omplen, aquí i allà, aquells llargs vint anys. El fil conductor —o els fils— es van emmotlant al pas dels anys alhora que resten invariables: l'amor, el dolor, la dona, el món del poeta..., també el món que poeta...

Llavors era Acteó, devorat pels seus propis cans, per haver gosat veure banyar-se nua Àrtemis, verge perpètuament intacta, deessa de la selva, els boscos i les muntanyes, cruel i intolerant amb l'amor. I Acteó s'identifica també amb la constel·lació del Gos, que mor consumit pels seus propis focs i desapareix quan a l'horitzó surt la lluna Àrtemis.

A *Voldria viure amb tu la teva por* l'amor és dolor, angúnia i record. És un diàleg en solitud, fruit de l'absència. És una contínua invitació, amb promeses de contar històries i descobrir l'olor dels colors, el gust de les paraules i el so dels silencis. No hi ha súplica. I és també record, acompanyat dels elements més quotidians, com si assistíssim a un diàleg íntim que es produeix mirant les fotografies de l'àlbum on la temporalitat ha quedat atrapada i la imatge resta invariable.

Miraves llargament sense sol com despullàvem del cel aspres llimons. Era agre el matí i tu, com sempre, bevies "Kintong's" amb aigua i gel.

Aquí la paraula és or, i la dona és grisa ("vibrada nua de metàl·lics grisos") i el vestit és gris, com la pluja. I en la negació a l'amor hi troba el poeta l'expressió més pura.

[...Digueres no i vaig estimar més que mai, t'ho dic ara que no hi ha vent al meu cor, aquelles petites sines, aquells pits brodats del blanc, aquell cos de febre, de pell.

Un gos de fusta de color blau i ulls incerts pot ser la baula amb aqueix món del record o de la

il·lusió que de sobte es pot veure trencat per les notícies del dia o la publicitat enganyosa ("Agua de colonia Flois, su aliada invisible"). I en aquesta boira, també grisa, del món poètic, imatges que de vegades ens recorden altres mots (Jacques Brel "Ne me quite pas"):

No sé si segueixes aquí, a la punta dels dits, retallant el paisatge, espellant la teva olor que no em recorda geranis d'estiu.

Octubre és ja tot ell al marge més definit. No tindrè el teu odi, ni el teu lent, sinuós amor. Compraré illes de la mar i les deixaré al costat de casa teva. Hivern. Hivern de sempre.

Vint anys després, Toni Roca ens convida a *Guisat de peix a la ciutat de Constantinoble*, lligat a una dolça promesa: "sota el pont de Fatih-Suhan-Mehmet viuràs una dolça història d'amor". Els poemes de la segona part d'aquest llibre formaren part d'una exposició que tengué lloc a la sala de Sa Nostra, juntament amb les fotografies de Rafa Domínguez. El fil conductor és Istanbul. Alguns títols de poemes no poden ser més suggerents: *El Jardí de les delícies*, *Sala de Fruita/Yemis Odasi, Istanbul*, *D'un vaixell anomenat Mekhmet...*, títols que ens transporten de seguida a aqueix món exòtic, intemporal, on el perfum, les flors, les fruites, el bellugueig de la vida o els vells noms que hi desfilen ens transporten a un món mític que atreu i atrapa els sentits. És també el món de la paraula antiga que, per discreta, manté tota la seua rotunditat. Istam-

bul es converteix en símbol d'intemporalitat, i és també contemplació...

No vull aquesta fragilitat dels dies i les hores, ni el tambor d'una joventut esmicolada, feta de fragments editats als llibres de la vida quotidiana. Una llum, el volar de la gavina en flor, la mar... Istambul.

De fet, si en aquells primers poemes el que trobam és el poeta, de vegades mostrant-se i d'altres amagant-se darrere el seu poema, en aquests assistim a la contemplació amb el poeta: en aquests poemes ens mostra el món que ell veu, sent o interpreta. La dona, encara que hi és, forma part del món que contempla, com hi són —aquí també— la pluja, la terra, la ciutat i el dolor. Però és un dolor serè, acceptat, com un element més que ell sap que ha de ser-hi, perquè sense ell tampoc no hi hauria plaer. Toni Roca es deixa dur per tot el que Constantinoble/Istambul li suggereix, s'esplaia en els noms antics, s'enlaira en elucubracions que arriben a ser contradicció i accepta la contraposició, i quan més amunt se n'ha anat, quan un no se l'espera, baixa de sobte per reclamar amb urgència el te de poma que el cambrer de la maleïda cafeteria no es recorda de portar-li.

La tercera part la conformen els poemes més recents, tots ells inèdits, i la titula *El llarg hivern a casa...*

Al cap dels anys, el poeta tremola quan veu arribar el gos; i el gos, és el gos de l'hivern, però ell ja no és Acteó.

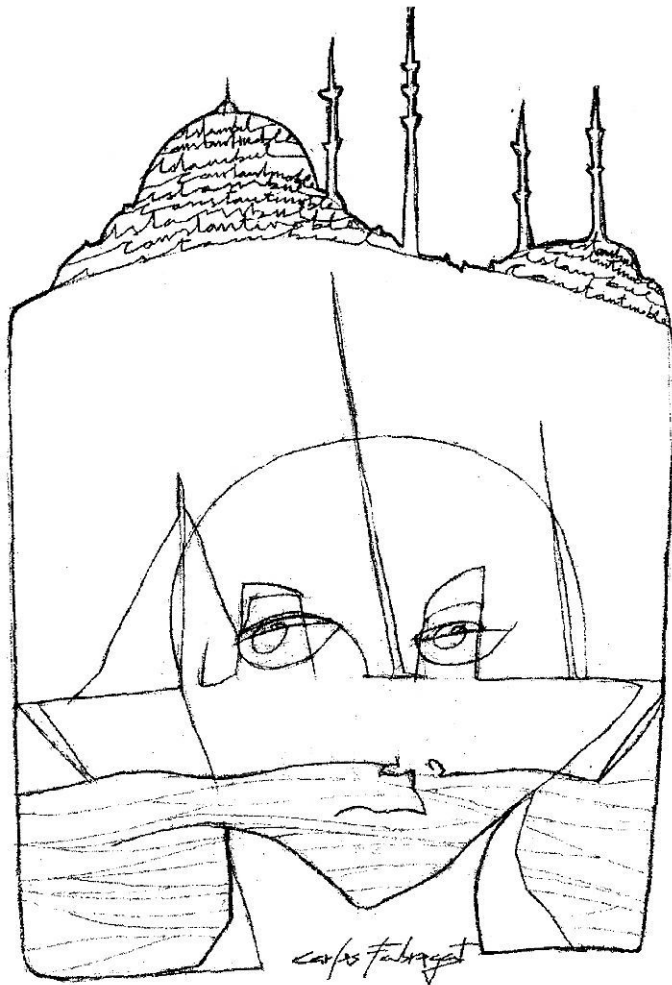
D'aquests poemes Toni Roca ha dit que són els més recents i és on recupera l'esperit dels primers, com si ara intentàs tornar als seus orígens poètics. De fet reprèn aqueix diàleg íntim d'aquells primers poemes. No ens invita a la contemplació, sinó a compartir. Podria ser ben bé un dietari personal on ha anat abocant totes aquestes sensacions, pensaments, records i elucubracions d'un llarg hivern. No ens enganyem. A Toni Roca li agrada l'hivern, perquè li agrada, de tant en tant, escoltar-se. És per això que li agrada l'hivern. Certament és un retorn als orígens, només que ara l'àlbum ha crescut: hi ha més fotografies, tota una col·lecció de retrats que reuneix de personatges anònims, amics o la humanitat sencera. Però especialment hi és ell, amb tot el seu bagatge vivencial, emotiu i sensorial. La pluja ha donat pas al vent, i la nit a la nostàlgia. Mira el món amb la serenitat que li donen els anys, potser en algun moment enyora l'infant perdut al jardí dels desitjos, però només l'evo-ca per tornar a sentir aquell dolor que ara, per molt que l'evoqui, li és suportable. S'ha tornat més selectiu i menys intransigent. Fins i tot:

*Cantaria amb facilitat i una mica
[d'alegria la bondat*

excelsa d'aquest món.

D'aquest món també.

Teníem les claus on vivia el príncep, l'accés a la cambra del castell privat, el nom dels cavalls i la buidor barroca de la mar. El cercle —cercle de l'aigua— volia fer equilibri i estratègia de l'harmonia alhora que

del riu Mississipi ens arribava la cançó, el ball, la cadència de la música.

Tancat a la cambra (però oberta la finestra) el príncep és l'ombra de l'ombra. L'ombra de la seva ombra. Teníem les claus però tots n'estàvem segurs de no tornar mai més al castell.

El príncep tancat al castell, el poeta tancat a casa... i a fora, l'hivern.

Sempre he pensat que a la creació artística, i especialment a la poesia, és on es mostra el vertader jo, perquè només és a través d'aqueix diàleg amb un mateix on es diu, a través d'imatges, ritmes o simplement paraules, tot el que forma part d'aqueix món íntim que costa ensenyar i compartir (tal vegada per por...). Que un poeta publiqui els seus poemes d'amor té, per a qui l'escriu, quelcom d'exhibicionisme o d'impudícia, perquè ha sabut fer el que no gosaria qui el llegeix. I tal vegada per a qui el llegeix pot tenir quelcom de curiositat, pensant que allí trobarà el que a simple vista se li amaga.

Però no us enganyeu: Toni Roca, i això tothom ho sap, és bon coneixedor del cinema. I sap, també com tothom, que el cine és engany, que el bell paisatge que ens mostra és un muntatge d'estudi. Com també sap que, encara que ens enganyi, el fals viatge val la pena.

En aquest viatge d'hivern a Praga, com en altres als quals ens ha invitat, Toni Roca juga amb totes les tècniques al seu abast. Ens deixa creure que ho veurem tot, però sap molt bé fins on ensenya. I està tranquil, perquè qui traspassi el límit serà perquè comparteix el viatge. Un viatge que, també aquí, com al cinema, val la pena. ■